

Maria Malec

IMIONA GENETYCZNIE ŁACIŃSKIE W CHRZEŚCIJAŃSKIEJ ANTROPONIMII STAROPOLSKIEJ

1. Wśród imion chrześcijańskich występujących w źródłach staropolskich jako imiona konkretnych, na terenie Polski zamieszkałych osób, genetycznie łacińskie stanowią znaczną grupę¹. Najliczniej spotykane są w tej funkcji dawne łacińskie cognomina, tj. tego rodzaju nazwy osobowe, które w trójimiennym systemie antroponimii rzymskiej składającym się z trzech członów: praenomen, nomen gentilicium, cognomen, występowały na trzecim miejscu². Są to imiona typu *Albinus*, *Fabianus*, *Severus*³. Udział znacznej liczby łacińskich przydomków wśród imion chrześcijańskich ma wytłumaczenie w rozwoju łacińskiej antroponimii. Pod koniec epoki rzymskiej, na skutek różnych czynników natury społecznej i językowej, łaciński system trój- a nawet wieloimienny przekształcił się na jakiś czas w jednoimienny. Indywidualnymi imionami stawały się głównie przydomki. Na ich wzór tworzono też nowe imiona⁴. Był to zarazem okres, w którym wraz z kultem męczenników starochrześcijańskich zrodziła się antroponimia chrześcijańska, zwyczaj nadawania na chrzecie imion świętych. Dawne łacińskie praenomina w roli imion chrześcijańskich są w naszych źródłach nieliczne: *Gaius*, *Marcus*, *Paulus*, *Titus*⁵, a nomina gentilitia, tj. rzymskie nazwy rodowe reprezentowane są paroma przykładami: *Antonius*, *Blasius*, *Cornelius*, *Fabricius*, *Iulius*, *Marcilius*⁶.

¹ Artykuł niniejszy jest oparty na materiałach źródłowych zgromadzonych w *Słowniku staropolskich nazw osobowych* (SSNO), red. W. Taszycki, t. 1-7, Wrocław 1965-1967 oraz w archiwalnej kartotece.

² Por. F. Solmsen, *Indogermanische Eigennamen als Spiegel der Kulturgeschichte*, Heidelberg 1922, s. 136.

³ Por. I. Kajanto, *The Latin Cognomina*, Helsinki 1965.

⁴ Por. Solmsen, *op. cit.*, s. 146, 147.

⁵ Por. tamże, s. 144.

⁶ Por. J. Reichmuth, *Die lateinischen Gentilia und ihre Beziehungen zu den römischen Individualnamen*, Diss. Zürich 1956.

2. Imiona genetycznie łacińskie są z reguły formacjami prostymi, sufiksalnymi. Mogły być tworzone od wyrazów pospolitych, np. *Desiderius* od łac. *desiderium* 'pragnienie', *Hilarius* od *hilaris* 'pogodny, wesoły'. Wyrazy pospolite występowały też w funkcji nazw osobowych bez wykładników sufiksalnych, np. cognomen *Fortunatus* od *fortunatus* 'szczęśliwy, zamożny', *Donatus* od imiesłowu *donatus* 'dany', cogn. *Victor* od rzeczownika *victor* 'zwycięzca'. Liczne cognomina tworzone też za pomocą sufiksów od różnego typu nazw własnych, np. cogn. *Fabianus* od nomen gentilicium *Fabius*, cogn. *Faustinus* od praenomen *Faustus*, cogn. *Lucanus* od nazwy prowincji *Lucania*, cogn. *Adrianus* od nazwy miasta *Hadria*. Zaledwie cztery imiona mają w naszych zbiorach formę wyrazów złożonych, są to: *Benedictus*, *Bonajunta*, *Bonifatius*, *Deodatus*.

3. Imiona omawianego typu pojawiają się w źródłach staropolskich od XII w., zrazu wyłącznie, później przeważnie w oryginalnej wersji łacińskiej. Pierwsze objawy dostosowania ich formy do systemu języka polskiego występują w dokumentach XIII w. Liczniejsze świadectwa ich przyswojenia przekazują źródła XIV i XV w. Niektóre formy imion, mimo stosunkowo późnych poświadczeń zdradzają wczesne zapożyczenie. Do najstarszej warstwy należą pożyczki związane z chrześcijańską terminologią słowiańską, łacińskie imiona świętych starochrześcijańskich, które weszły do języka polskiego przez pośrednictwo greckie, staro-cerkiewno-słowiańskie i czeskie. Według badań M. Karpluk, cechy tego typu zapożyczeń występują np. w formach *Klimiont*, *Paweł*, *Wawrzyniec* : łac. *Clemens*, *Paulus*, *Laurentius*, zawierających m. in. *-i* w miejsce łac. *-e-* oraz *-aw-* w miejsce *-au-*⁷. Chronologię przejścia wyznaczają też staropolskie procesy fonetyczne, jak np. proces afrykatyzacji spółgłosek *t'*, *d' > ć*, *dź* przypadający na wiek XII–XIII⁸ oraz przejście *r > rz*, które się dokonało w XIII w.⁹ W imionach, które zostały zapożyczone przed lub w trakcie występowania tych procesów obce grupy *ti*, *di*, *ri* były przejmowane w postaci *ci*, *dzi*, *rzy*, np. *Marcin* < *Martinus*, *Idzi* < *Aegidius*, *Siewierzyn* < *Severinus*, po ich zakończeniu w formie *ty*, *dy*, *ry*, np. *Sebastyjan* < *Sebastianus*, *Benedykt* < *Benedictus*, *Wiktoryn* < *Victorinus*. Po-

⁷ Por. M. Karpluk, *Argumenty onomastyczne w dyskusji nad liturgią słowiańską w Polsce*, „Onomastica” 1977, 22, s. 85; taż, *Dalszy ślad liturgii słowiańskiej w staropolskiej untraponimii: „Paweł”*, [w:] *Z polskich studiów slawistycznych*, Warszawa 1978, seria 5, s. 493–498; taż, *Na tropach bohemizmów w staropolskich imionach chrześcijańskich (Szawel, Gawel, Wawrzyniec)*, „Onomastica” 1979, 24, s. 117–123.

⁸ Do chronologii przejścia *t'*, *d' > ć*, *dź* por. Z. Stieber, *Historyczna i współczesna fonologia języka polskiego*, Warszawa 1966, s. 63; B. Dunaj, *Język polski najstarszej doby piśmiennej (XII–XIII w.)*, Kraków 1975, s. 117.

⁹ Por. Stieber, *op. cit.*, s. 64; Dunaj, *op. cit.*, s. 119.

nieważ większość imion występuje w źródłach w formie łacińskiej, rekonstrukcja ich polskiego brzmienia jest często hipotetyczna, gdyż nie znamy czasu przejścia.

4. W polonizacji imion łacińskich pierwszorzędną rolę odgrywa sposób ich włączenia do systemu morfologicznego języka polskiego. Jest on zależny od typu zakończenia imion w ich wersji oryginalnej, od możliwości adaptacyjnych języka rodzimego, a w określonych wypadkach także od zmian powstałych w językach pośredniczących w zapożyczeniu.

4.1. Łacińskie imiona męskie występujące w źródłach staropolskich są najczęściej zakończone w nom. sg. na *-us* lub *-ius*.

4.1.1. W skład imion na *-us* wchodzi częste formacje sufiksalne na: *-anus*: *Albanus, Columbanus, Germanus, Lucanus, Romanus, Silvanus, Urbanus* (7 imion); *-ianus*: *Adrianus, Audacianus, Cassianus, C(a)elianus, Christianus – Cristianus, Cyprianus, Damianus, Domicianus, Fabianus, Felicianus, Florianus, Gordianus, Helianus – Elianus, Iulianus, Lucianus, Marcianus, Marianus, Potencianus, Priscianus, Sebastianus, Valerianus, Villianus* (22); *-inus*: *Albinus, Antoninus, Augustinus, Christinus – Cristinus, Clementinus, Constantinus, Crispinus – Chrispinus, Firminus, Florentinus, Florinus, Iustinus, Laurinus, Longinus, Marcellinus, Marinus, Martinus, Paulinus, Peregrinus, Quintinus, Quirinus, Sabinus, Severinus, Valentinus, Victorinus* (24); pojedyncze formy na *-ellus, -culus*: *Marcellus, Flosculus* oraz na *-icus, -iscus*: *Dominicus, Franciscus*; ponadto imiona równe różnego rodzaju formacjom apelatywnym, jak: *Adauctus, Amandus, Angelus, Augustus, Auctus, Benedictus, Benignus, Candidus, Deodatus, Donatus, Florus, Fortunatus, Iocundus, Iustus, Lucidus, Laurus, Magnus, Maternus, Maurus, Maximus, Primus, Proiectus, Prosperus, Severus, Tacitus*, niejasnej etymologii *Sixtus, Vitus* oraz dawne praenomina: *Gaius, Marcus, Paulus, Titus*.

4.1.2. Znaczną grupę tworzą imiona na *-ius*, w łacinie słowotwórczo motywowane, z pochodzenia przydomki i nazwy rodowe: *Antonius, Audacius, Blasius, Bonifatius – Bonifacius, Caesarius, Desiderius, Fabricius, Florentius, Gaudentius, Hilarius, Honorius, Ignatius, Iulius, Constantinus, Cornelius, Laurentius, Maxentius, Marcius, Marsilius, Martyrius, Mauricius, Patricius, Remigius, Servatius, Tiburcius, Valerius, Venantius, Vincentius* (28). Oprócz imion na *-ius* genetycznie łacińskich, źródła staropolskie notują ponad 20 imion zlatynizowanych, przejętych do łaciny z greki z substytucyjnym zakończeniem na *-ius* w miejsce gr. *-ios*, np. *Allexius, Ambrosius, Gregorius*.

4.1.3. Łacińskie imiona z zakończeniami innym niż *-us* lub *-ius* są reprezentowane zaledwie kilkoma przykładami, są to: zakończone na *-a*: *Bonajunta, Columba*; na *-o*: *Leo*; na *-as*: *Lucas*; na *-alis*: *Apollinaris, Paschalis, Vitalis*; na *-er, -or*: *Prosper, Silvester, Victor* na grupie spółgłoskowej: *Felix, Clemens*.

4.2. Ze względu na polskie przyswojenie mianownika l. poj. omawiane imiona przedstawiają różne możliwości.

4.2.1. Imiona na *-us* zapożyczane są najczęściej przez odrzucenie łacińskiej końcówki, rzadziej występuje zachowanie jej i transpozycja *-us* jako *-usz*. Odrzuceniu końcówki towarzyszą często w podstawie imienia zjawiska substytucji fonetycznych i morfologicznych.

Imiona na *-anus* przejmowano odrzucając *-us* z zakończeniem *-an*, por. *Roman* 1400, *Urban* 1388. Imiona na *-ianus* otrzymywały po odrzuceniu końcówki zakończenie *-ijan/-yjan* z substytucją obcej grupy *-ia-* jako *-ija-/-yja-*, por. *Damijan* 1224, *Fabijan* 1201–1210, *Elijan* 1369, *Łucyjan* 1402 < *Lucianus*, *Marcyjan* 1370, *Ulijan* 1403 < *Julianus*. Do wczesnych zapożyczeń należy tu imię *Marzyjan* < *Marianus*, zapisywane w postaci *Marzygan* 1427, *Marzyjan* 1400, z przejściem obcej grupy *ri* jako *rzy* a także forma *Tworzyjan* 1377 będąca staropolską transpozycją imienia *Florianus*¹⁰. Pisownia imion zawierających przedsufiksalne *t*: *Christianus*, *Sebastianus*, nie odzwierciedla wczesnego zapożyczenia w rodzaju (*Krzyścijan*) czy (*Szebaścijan*). SSNO rekonstruuje brzmienie (*Krzsyz(z)tyjan*)//*Krystyjan*, *Sebastyan*. Na inną staropolską postać imienia *Chrystianus* wskazywał, z pewnym wahaniem, Rozwadowski, a następnie Łoś i Klich¹¹. Chodzi o formę *Krszczon* (z licznymi wariantami), która mogła przyjść przez pośrednictwo św. i czeskie. Proces jej przyswojenia w tej formie, w niektórych szczegółach niejasny, wymaga osobnego rozpatrzenia. Spośród imion na *-inus* do wczesnych zapożyczeń charakteryzujących się przejściem grupy *ti* jak *ci* oraz *ri* jak *rzy* należą: *Marcin* < *Martinus*, por. zapisy *Marcin* 1224, *Marczin* 1228; *Siewierzyn* < *Severinus*, por. *Sewerzin* 1403; *Pielgrzym* < *Peregrinus*, por. *Pielgrzim* 1388¹². W pozostałych imionach tego typu, przyswojenie jest sygnalizowane jedynie brakiem końcowego *-us*, np. *Augustin* 1424, *Crispin* 1393, *Laurin* 1396, *Walentyn* 1461, *Victorin* 1383. Spośród pozostałych różnych formacji na *-us* na uwagę zasługują formy imion z tematem zakończonym grupą spółgłoskową, która po odrzuceniu końcówki *-us* znajduje się w wygłosie. Może ona ulec uproszczeniu jak w imieniu *Benedyk* 1445 < *Benedictus*, częściej występuje zjawisko substytucji poprzez wstawne *-e-*, np. *Pawel* 1204, por. scs. *Pavěľ* < *Paulus*, *Marek* 1228 < *Marcus*, *Franciszek* 1449 < *Franciscus*. Imiona te upodabniają się w wygłosie do rodzimych derywatów na *-el* (por. *susel*), *-ek*, *-iszek*.

¹⁰ Por. Z. Kowalik-Kaletowa, *Na marginesie dyskusji o imieniu Tworzyjan i powstaniu fonemu f w języku polskim*, „Język Polski” 1975, 55, s. 97–104 (oraz cytowaną tam literaturę).

¹¹ Por. J. Rozwadowski, *Historyczna fonetyka języka polskiego*. [w:] *Gramatyka języka polskiego*. Kraków 1923, s. 125; J. Łoś, *Gramatyka języka polskiego*. Lwów 1922, s. 197; E. Klich, *Polska terminologia chrześcijańska*. Poznań 1927, s. 100.

¹² Forma *Pielgrzym* została zapożyczona na tej samej drodze co wyraz pospolity *pielgrzym* przez pośrednictwo św. (*pilgrim*) i czeskie (*pelhřim*), por. Klich, *op. cit.*, s. 71.

Niektóre dwusylabowe formacje imion na *-us* były zapożyczane z przejściem końcowego *-us* w formie *-usz*, np. *Gajusz* < *Gaius*, por. zapis *Gayusch* 1427; *Magnusz* < *Magnus*, por. *Magnussz* 1412 oraz nazwisko *Magnuszewski* 1393; *Prymusz* < *Primus*, zapisany w wersji łacińskiej *Primus* 1403, ale por. formę patronimiczną *Prymuszewicz(z)* 1440. Może należy tu jeszcze *Wierusz* < *Verus*, por. zapis *Werusch* 1386. Jest to jednak forma niejednoznaczna, można ją objaśnić inaczej, jako derywat z suf. *-usz* od imienia *Wiernierz* (*Werner*).

4.2.2. Zróznicowany jest rezultat polskiej adaptacji imion na *-ius*. Objaśnienie procesu ich przyswajania zaproponował J. Safarewicz¹³, a następnie S. Urbańczyk¹⁴. Zostały wyodrębnione i omówione trzy typy zapożyczeń: 1) bezprzyrostkowe typu *Grzegorz*, 2) z przyrostkiem *-i/-y* typu *Antoni* i z odmianą przymiotnikową oraz późniejsze 3) z przejściem końcowego *-ius* w formie *-(i)jusz*. Autorzy proponowanych objaśnień różnią się w poglądach na charakter zachodzących procesów. J. Safarewicz widzi tu różne, bezpośrednie transpozycje z łaciny do polskiego, S. Urbańczyk szuka wyjaśnienia w językach pośredniczących w zapożyczeniu, dla imion z przyrostkiem *-i/-y* przede wszystkim w scs. i czeskim, zwraca też uwagę na wpływy niemieckie. Do podobnych wniosków co do dróg zapożyczenia dochodzi też M. Karpluk analizując formę imienia *Wawrzyniec*¹⁵. Szczegółowe rozpatrzenie tego zagadnienia nie jest w tym miejscu możliwe. Ograniczę się do scharakteryzowania niektórych objawów przyswojenia łacińskich imion na *-ius*, jak je sygnalizuje staropolski materiał źródłowy, bez uwzględnienia jednak, z braku miejsca, greckich imion zlatynizowanych. Staropolskie odpowiedniki łacińskich imion na *-ius* występują w różnych wariantach nawet w odniesieniu do tego samego imienia. Spotykane są formacje bezprzyrostkowe zakończone w nom. sg. na spółgłoskę funkcjonalnie miękką lub twardą. Końcowa grupa spółgłoskowa *-nc* może być substytuowana z wstawnym *-e-*. Formy z przyrostkiem *-i/-y* mogą być poprzedzone spółgłoską miękką, funkcjonalnie miękką lub twardą. Przykłady są następujące: *Antoni* 1360, *Jantoni* 1386//*Anton* 1450, *Janton* 1386 < *Antonius*; *Błaż* lub *Błasz* 1288 < *Blasius* (zamiast oczekiwanej formy obocznej **Błaży* występuje *Błażej* 1310 jako analogia morfologiczna do imion typu *Bartłomiej*)¹⁶; *Hilarzy* 1387 < *Hilarius*; (*J*)*inac* 1399 < *Ignatius*; *Moryc* (por. niem. *Moritz*) < *Mauricius*; *Lorenc* (por. niem. *Lorentz*)//*Loryniec* 1398, *Lawrzyniec* 1224, *Wawrzyniec*, *Wawrzeniec* 1399 < *Laurentius*; *Maks(z)anty*

¹³ J. Safarewicz, *Łacińskie imiona osobowe na -ius w języku polskim*, „Język Polski”, 1969, 49, s. 57–61.

¹⁴ S. Urbańczyk, *Polskie odpowiedniki łacińskich imion na -ius*. [w:] *Studia indoeuropejskie*, Wrocław 1974, s. 175–278.

¹⁵ Karpluk, *Na tropach bohemiczów...*, s. 117–123.

¹⁶ Por. M. Karpluk, *O staropolskim przejmowaniu imion wczesnochrześcijańskich (typ Bartłomiej, Maciej)*, „Onomastica” 1973, 18, s. 161.

1483 < *Maxentius*, *Serwacy* 1405 < *Servatius*; *Tyburcy* 1471 < *Tiburcius*; *Więcenc* 1390//*Więcenc* (1250), *Wicent* 1401, *Więceniec* 1388//*Więcency* 1377//*Więcenty* 1381, *Wincenty* 1398 < *Vincentius*. Przymiotnikową odmianę form z nom. sg. na *-i/-y* poświadczają przykłady gen. sg. *Więcencogo* 1402, *Więcentego* 1478; instr. sg. *Antonim* 1450, *Więcencym* 1423.

Przejęcie końcowego *-ius* jak *-ijusz* SSNO ilustruje jedną formą *Julijusz* na podstawie zapisu *Iulius* ok. 1265. Jest to jednak tylko rekonstrukcja brzmienia z odosobnionego przekazu w wersji łacińskiej.

4.2.3. Spośród imion o zakończeniu nom. sg. innym niż na *-us* lub *-ius* na uwagę zasługują polskie odpowiedniki łac. *Vitalis*, *Lucas* i *Clemens*. Świadectwem zapożyczenia imienia *Vitalis* 1202 w formie *Witalisz* jest wielkopolskie nazwisko *Witaliszewski* 1387. Imię *Łukasz* zostało w języku staropolskim zapożyczone w dwóch wariantach: jako *Łukasz* z łaciny oraz jako *Łuka* z liturgii słowiańskiej przez jęz. gr. scs. i czeski, zgodnie z zasadą sławizacji greckich imion na *-as*¹⁷. Polskim odpowiednikiem łac. *Clemens* (gen. sg. *Clementis*) jest w staropolszczyźnie forma *Klimiont* i jej liczne warianty. Wokalizm *-i-* w pierwszej zgłosce w miejsce łac. *-e-* wskazuje na pośrednictwo greckie, scs. i czeskie, a dane historyczne potwierdzają związek kultu św. Klemensa z liturgią słowiańską i misją cyrylo-metodiańską¹⁸. Śladem przejścia tego imienia także wprost z łaciny są derywaty zachowujące etymologiczne *-e-*, np. *Klema* 1480, *Klemasz* ca 1212, *Klemek* 1344.

4.3. Zapożyczone imiona pochodzenia łacińskiego były włączane do morfologicznego systemu języka polskiego także poprzez derywację sufiksalną i dezintegracyjno-sufiksalną. Najbardziej rozbudowaną derywację spotykamy w formach motywowanych przez imiona *Benedykt*, *Franciszek*, *Klimiont*, *Paweł* i *Wawrzyniec*.

4.4. Przykładem skojarzenia semantycznego są polskie odpowiedniki imion: *Felix* jako *Szczęśny*, por. *Felix* alias *Sczqszny* 1486 oraz *Silvester* jako *Lasota*, por. *Siluester* *Lassota dictus* 1424.

4.5. Na ogólną liczbę 130 imion męskich pochodzenia łacińskiego ponad 50 wystąpiło w źródłach w pojedynczych przekazach, w tym 22 jako imiona duchownych, może częściowo osób obcego pochodzenia. Nie jest pewne, czy wszystkie te imiona zostały rzeczywiście przez język polski przyswojone. Na podstawie materiałów zgromadzonych w kartotece SSNO można coś powiedzieć o popularności poszczególnych imion w badanym okresie. Do najczęściej

¹⁷ Por. M. Karpluk, *Ślady liturgii słowiańskiej w staropolskich imionach chrześcijańskich* (*Typ Koźma, Łuka*), [w:] *Z polskich studiów slawistycznych*, seria 4. Językoznawstwo, Warszawa 1972, s. 155–161.

¹⁸ M. Leśiów, *Czy staropolskie imię Klimont i jego postaci pochodne mogą być świadectwem istnienia słowiańskiej liturgii w Polsce?* „*Onomastica*” 1958, 4, s. 131–138.

występujących (ponad 100 nosicieli) należą: *Błażej, Dominik, Floryjan* – *Two-rzyjan, Franciszek, Marcin, Marek, Paweł, Pielgrzym* – *Paregrinus, Urban, Wawrzyniec, Więceniec* oraz *Wit*, co do pochodzenia niejednoznaczny, ponieważ może być motywowany przez imiona rodzime typu *Witosław*. Dalsze 12 imion ma w tym zbiorze od 50 do 100 nosicieli, inne po kilka i kilkanaście.

5. Żeńskie imiona pochodzenia łacińskiego tworzą grupę złożoną z 65 imion. Większość z nich daje się genetycznie objaśnić jako dawne łacińskie cognomina, które były zarazem imionami świętych, np. *Beata, Benigna*. Dawne łacińskie praenomina męskie mają tu żeńskie odpowiedniki w imionach *Emilia, Lucia, Marca, Paula* i *Prisca* (SSNO s. v. *Pr(z)yszka*), dawne nomina gentilitia w imionach: *Antonia, Caecilia, Lukrecja*. Łacińskich imion *Verbena, Vergina, Vetula* i *Virago* nie znalazłam w dostępnych mi wykazach świętych.

5.1. Mianownik l. poj. imion żeńskich ma, z małymi wyjątkami, zakończenie na *-a* lub *-ia*.

5.1.1. Wśród imion zakończonych na *-a* występują częściej formy imion z suf. *-iana*: *Adriana, Emerentiana, Iuliana, Christiana, Mariana, Potentiana, Victoriana, Vincentiana* (8); *-ina*: *C(a)elina, Dom(i)na, Iustina, Crispina* – *Chripina, Paulina, Peregrina, Regina, Vergina, Victorina* (9); kilka form z przyrostkami deminutywnymi *-ella*/*-illa*: *Florella, Petronella*/*Petronilla*; *-ula*: *Cordula, Ursula, Vetula*; *-ita*/*-eta*: *Fineta, Ulita* oraz pozostałe różnego typu formacje: *Afra, Alba, Beata, Benedicta, Benigna, Candida, Clara, Flora, Formoza, Marca, Materna, Matriona, Paula, Prisca, Rosa, Scolastica, Verbena, Victora, Viola, Virga* (21).

5.1.2. Imiona zakończone na *-ia*: *Amabilia* (: *amabilis*), *Antonia, Bonifacia, Caecilia, Constantia, Emilia* < *Aemilia*, *Febronia, Felicia, Florentia, Gaudentia, Clementia, Lucrecia, Lucia, Natalia, Potentia, Victoria, Vincentia* (17).

5.1.3. Wyjątkiem od zasady zakończenia żeńskich imion na *-a* jest imię zakończone na *-o*: *Virago* i dwa imiona na spółgłoskę: *Beatrix* i *Felicitas*.

5.2. Imiona na *-a* w nom. sg. mogły być przejmowane do języka polskiego bez żadnej trudności z zakończeniem *-a* występującym także w żeńskich imionach rodzimych. Rekonstrukcja polskiego brzmienia podstawy tych imion jest w wielu wypadkach skomplikowana i hipotetyczna, podobnie jak to sygnalizowałam przy imionach męskich, podlega uwarunkowaniom zależnym od dróg zapożyczenia i czasu przejścia do języka polskiego.

Łacińskie imiona żeńskie z zakończeniem *-ia* przyswajano w postaci na *-ija* lub *-yja*, np. *Fiebronija* 1476, dat. sg. *Fiebroniję* 1435; *Wiktorzyja* 1392, gen. sg. *Wiktorzyję* 1398; *Lucyja* 1449, acc. sg. *Lucyją* 1449. Imię *Lucyja* ma ponadto oboczną formę *Luca*, w dat. sg. *Łucej*, por. zapisy *Lucza* 1431, *Luczey* 1476¹⁹.

¹⁹ Do zagadnienia przejmowania obcych nazw własnych na *-ia* por. art. E. Ostrowskiej, *Macedona i formy podobne*, [w:] *Studia indoeuropejskie*, Wrocław 1974, s. 157

Pisownia imion *Virago*, *Beatrix* i *Felicitas* nie zdradza oznak przyswojenia.

5.3. Omawiane imiona żeńskie były też włączane do polskiego systemu morfologicznego w formie derywatów sufiksalnych i dezintegracyjno-sufiksalnych. Najliczniej wystąpiły formacje z sufiksalnym *-ka* typu *Bięjatka*, *Ulka* oraz pojedyncze *Krzychna*, *Bieniaszka*, *Klimsza*, w sumie ponad 20 derywatów. Od kilku imion na *-iana* utworzono formy, w których elementem derywacji jest geminata *-nn-*: *Dyjanna*, <**Diana*, *Julijanna* – *Ulijanna*.

5.4. Według materiałów zgromadzonych w kartotece SSNO najpopularniejszym imieniem żeńskim pochodzenia łacińskiego była w średniowieczu *Klara* (ca 100) i *Biejata* (ca 90). Do często występujących należały ponadto *Cecylia*, *Fiebronija*, *Julijana*, *Konstancyja*, *Łucyja*, *Kr(z)ys(z)tyna*, *Urszula* i cały szereg dalszych, kilkakrotnie występujących. Pojedynczymi zapisami zostały poświadczone 24 imiona żeńskie.

Przedstawiając imiona genetycznie łacińskie obecne w antroponimii staropolskiej, dotknęłam tylko niektórych problemów ich adaptacji i zasygnalizowałam trudności w rekonstrukcji ich staropolskiego brzmienia na podstawie zapisów w wersji łacińskiej. Znaczna liczba spośród przytoczonych tutaj imion zakorzeniła się na stałe w antroponimii polskiej. Co najmniej połowa z nich to imiona znane i obecnie z różną częstością używane.

SKRÓTY

cogn.	– cognomen,
gr.	– grecki,
łac.	– łaciński,
niem.	– niemiecki,
scs.	– staro-cerkiewno-słowiański,
SSNO	– Słownik staropolskich nazw osobowych,
śwn.	– średnio-wysoko-niemiecki.

Maria Malec

NAMEN VON LATEINISCHER GENESE IN DER CHRISTLICHEN ALTPOLNISCHEN ANTHROPONYMIE

Im Aufsatz wurden Namen lateinischer Herkunft dargestellt, die in altpolnischen Quellen als Personennamen aus dem Gebiet Polens auftreten. Es wurde auf deren Genese und Form aufmerksam gemacht – auch der Anpassungsmodus dieser Namen im Polnischen wurde besprochen. Diskutiert wurde auch, wann und wie sie entlehnt worden sind, und wie die altpolnischen Formen zu rekonstruieren sind.